

РОЗДІЛ І. МИСТЕЦЬКА ОСВІТА І ПЕДАГОГІЧНА КОМПАРАТИВІСТИКА: ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ

УДК 379.825:378.4.091.8(477+438)

О. О. Бондаренко

Сумський державний педагогічний
університет ім. А. С. Макаренка

ВІЛЬНОЧАСОВА МИСТЕЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ МОЛОДІ В ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНІ: КОМПАРАТИВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ

У статті окреслено тезаурус дослідження діяльності студентів у вільний від навчання час, визначено поняття «вільночасова мистецька діяльність студентів», здійснено порівняльний аналіз діяльності студентів у мистецьких колективах, що входять до структури університетських осередків культури в Польщі та Україні.

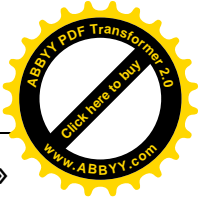
***Ключові слова:** вільний час студентів, вільночасова мистецька діяльність студентів, самоосвіта, університетські центри культури.*

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних завдань сучасних закладів вищої освіти є не тільки надання студентам теоретичних і практичних знань із фахових та загальних дисциплін, але й виховання гармонійно розвинутої особистості. Саме про це йдеться в основних державних освітніх документах та програмах: Концепції національного виховання студентської молоді, Законі України «Про вищу освіту», Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»).

У «Концепції національного виховання студентської молоді» головною метою виховання студентів визначається формування свідомого громадянина – патріота держави, а одним із основних завдань визначено підготовку свідомої інтелігенції України, збереження інтелектуального генофонду нації; формування в суспільній свідомості переваг здорового способу життя, культу соціально активної, фізично здорової та духовно багатой особистості. Необхідною умовою для виконання поставлених завдань є поєднання навчальної та виховної діяльності у закладах освіти [7].

Важливим напрямом роботи з університетською молоддю є участь студентів у творчих колективах та клубах за інтересами мистецької спрямованості у вільний від навчання час. Пріоритетною ознакою цієї діяльності є те, що вона здійснюється за бажанням та вибором студента і тому має більш ефективний вплив на ціннісні орієнтації молодого людини ніж примусова діяльність.

Аналіз актуальних досліджень. Для визначення термінологічного поля досліджень, що стосуються вивчення проблеми організації вільного часу студентської молоді, українські та російські науковці використовували у своїх працях такі терміни: «позаурочна виховна робота» (І. Винниченко,

Л. Делингович, В. Мельничук, Г. Пустовіт), «позааудиторна діяльність» (І. Айнутдінова), «позанавчальна діяльність» (Л. Белікова, О. Пономарьова, Г. Овчаренко), «вільночасова діяльність» (С. Цюлюпа), «позааудиторна виховна робота» (І. Соколова) тощо.

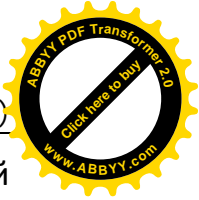
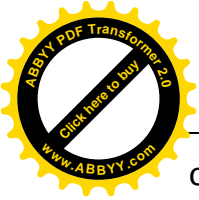
Вільночасова діяльність студента за визначенням С. Цюлюпи – це «діяльність студентів у сфері вільного часу, яка становить собою один з найважливіших засобів розвитку та реалізації сутнісних сил людини, а також удосконалення соціально-культурного середовища, що її оточує» [5, 30].

У процесі вільночасової діяльності активізуються самоосвіта та саморозвиток особистості. Різні аспекти самоосвіти, самовиховання та саморозвитку стали предметом дослідження таких вчених, як А. Айзенберг, О. Бурлука, І. Грабовець, А. Громцева, Г. Зборовський, Л. Зязюн, М. Костенко, Т. Лізньов, В. Лозовой, А. Луначарський, О. Малих, О. Мартинов, І. Редковець, М. Рогозіна, Г. Серіков, І. Сидоренко, Н. Сидорчук, В. Сухомлинський, Н. Терещенко, Л. Шапошнікова, О. Шукліна та інші.

В умовах створення європейського простору вищої освіти увагу вітчизняних науковців дедалі частіше привертає вивчення закордонного педагогічного досвіду та визначення шляхів втілення його позитивних зразків у практику українських навчальних закладів. Аналіз досліджень польських науковців показав, що питання освітніх перспектив та виховного впливу вільночасової діяльності вивчались такими вченими, як Марек Казімерчак /Marek Kazimierzczak/ – вільний час в етичній перспективі; Лех Міліан /Lech Milian/ – аксіологічний підхід до перспективи вільного часу в суспільстві майбутнього; Марек Пепліньський /Marek Pepliński/ – вільний час як спосіб життя; Пьотр Павлішак /Piotr Pawlishak/ – символічні та ритуальні аспекти вільного часу; Марек Цвяковський /Marek Cwiakowski/ – суспільні проблеми вільного часу; Богдан Юнг /Bohdan Jung/ – культура і відпочинок у вільний час; Малгожата Бомболь /Małgorzata Bombol/ – вільний час як діагностична теорія процесів суспільного розвитку; Малгожата Орловська /Małgorzata Orłowska/ – проблеми вільного часу у суспільній педагогіці; Марія Гагацька /Maria Gagaska/ – вільний час студентів.

Мета статті – визначити термінологічне поле дослідження вільночасової мистецької діяльності університетської молоді, а також здійснити компаративний аналіз діяльності студентів у вільний від навчання час у мистецьких колективах університетів Польщі та України.

Виклад основного матеріалу. Визначення поняття «вільний час», на думку Малгожати Бомболь, є складним, тому що представляє інтерес для багатьох наукових дисциплін. З психологічної точки зору вільний час сприймається як час релаксації, відпочинку, боротьби зі стресом і втому, з точки зору соціології – як час на встановлення і підтримку відносин між

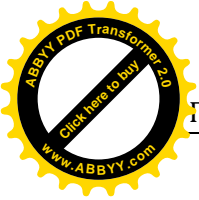
особами, і абсолютно інакше з точки зору економіки – як час не придатний для праці та діяльності, спрямованої на одержання прибутку. Вільний час є важливою частиною життя кожної людини, сферою вільної, необмеженої діяльності, призначеної для різних заходів відпочинку, розваг, розширення знань та інтересів і розвитку творчих здібностей. Це час мінімально обтяжений примусовою діяльністю [6, 11].

У дисертаційному дослідженні «Педагогічні умови формування культури вільного часу студентів» С. Цюлюпа визначив поняття «вільний час студентів» як частину позанавчального часу, атрибутивною ознакою якого є діяльність за власним вибором. За своєю сутністю і змістом вільний час студентів доповнює навчальний і заповнюється науково-пізнавальною, професійною, громадською, культурною діяльністю, різними формами дозвілля [5, 55]. Педагогічний потенціал вільного часу студентів автор вбачає в сукупності можливостей (невиявлених), які за певних умов можуть бути актуалізованими через чисельні функції (розвиваючу, компенсаторну, орієнтаційну, комунікаційну, регулятивну, ігрову, художньо-соціалізуючу) [5, 168].

«Вільночасова діяльність поєднує процеси пізнання, споглядання, перетворення, оцінки і відбувається у формі спілкування. У процесі вільночасової діяльності формуються особистісні якості молодшої людини, поступово утворюється внутрішній механізм саморегуляції, здійснюється засвоєння і передача моральних та естетичних цінностей». Складові вільночасової діяльності студента: дозвіллево-рекреативна та креативно-розвиваюча [5, 30].

Важливість впливу мистецтва та значущість артистичної діяльності на формування особистості у процесі організації вільного часу підкреслюють у своїх дослідженнях І. Барвінок, З. Гіперс, Н. Котельникова, С. Кучер, І. Назаренко, В. Петрушин, С. Пішун, О. Пономарьова, М. Сопільняк, М. Татаренко, Г. Хамзіна та інші. Проблеми музично-творчого розвитку під час дозвілля розкривають у своїх працях А. Болгарський, Б. Брилін, Ю. Плиська та інші. У дисертаційних дослідженнях І. Бочар, Н. Іліницької, Л. Казарян, В. Кальниченко, Є. Мелькумової висвітлюються питання музичної самоосвіти та самовиховання.

За визначенням А. Мушинського, «самоосвіта – своєрідний вид навчання протягом усього життя; це процес продовженого і поширеного навчання, який веде до збагачення інтелекту та розвитку особистості в цілому відповідно до її ідейних, соціальних, професійних та індивідуальних потреб. Самоосвіта часто підтримується системою консультацій та інформаційної роботи у різного виду наукових, популярно-наукових і культурно-просвітницьких закладах та організаціях» [3, 6]. В основі самоосвіти, на думку Н. Іліницької, лежить процес самонавчання і самовиховання, який забезпечує не тільки оволодіння засобами набуття необхідних знань і досвіду, але й формування самостійності як якості особистості [2, 3].

«Музична самоосвіта та самовиховання – це усвідомлена індивідуальна діяльність, спрямована на саморозвиток, творчу самореалізацію особистості у сфері музичного мистецтва; на набуття різноманітних знань, умінь і досвіду відповідно до власних музичних потреб та інтересів. Готовність до музичної самоосвіти та самовиховання формується під керівництвом педагогів у навчальному закладі, а здійснюється поза його межами. Обов'язковими компонентами музичної самоосвіти є визначення мети музичної діяльності, актуалізація здатності до самоосвіти та самовиховання, самоорганізація своїх дій, самоконтроль, що передбачає наявність рефлексії» [2, 10].

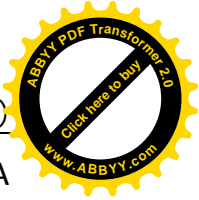
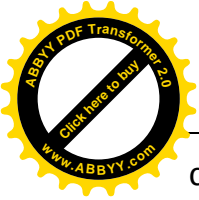
Вільночасова мистецька діяльність студентів визначається нами як добровільна діяльність студентів у вільний від навчання час, що здійснюється у мистецьких колективах та спрямовується на задоволення художньо-естетичних, пізнавальних та духовних потреб студентів, а також сприяє розвитку їх творчих здібностей та артистичних навичок.

Здійснений нами аналіз вільночасової мистецької діяльності польських студентів показав, що у вільний від навчання час студенти займаються у мистецьких колективах, студентських творчих об'єднаннях та клубах за інтересами, де отримують необхідні теоретичні знання й практичні навички артистичної та виконавської майстерності. Під час занять у мистецьких колективах молода людина задовольняє свої естетичні, духовні та комунікативні потреби, має можливість самореалізовуватись та саморозвиватись не тільки як виконавець, а насамперед як особистість.

Більшість мистецьких колективів в університетах Польщі працюють у структурі університетських центрів культури, що мають свою адміністрацію, автономне фінансування та окреме приміщення (АСК UMCS «Chatka Żaka» Університету Марії Кюрі-Склодовської в Любліні; АСК UJ «Rotunda» Університету Ягелонського в Кракові, АСКUG «Alternator» Гданського університету та інші). Поряд з центрами культури організацією вільночасової діяльності опікуються також центри фізичної культури та спорту, бібліотеки, музеї, будинки культури, клуби за інтересами тощо [1, 330].

Аналіз організаційної структури польських університетів показав, що підрозділи, колективи або організації, у яких здійснюється вільночасова діяльність студента лише частково підпорядковані проректору зі справ студентів. Організацією діяльності студентів у сфері культури та дозвілля переважно займаються органи студентського самоврядування, що свідчить про високий рівень самоорганізованості та прагнення польської молоді до самоосвіти і саморозвитку.

У порівнянні з Польщею, в Україні вільночасова мистецька діяльність студентів організовується, здійснюється та контролюється структурними підрозділами університету, що підпорядковуються ректорату, і роботу зі

студентами ведуть співробітники університету, педагоги. А самоорганізованими є лише малочисельні студентські заходи. Це свідчить про низький рівень самоорганізації та саморозвитку українських студентів у процесі вільночасової мистецької діяльності.

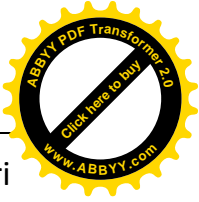
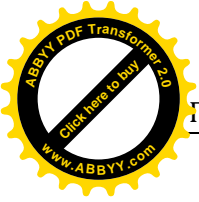
Аналіз вільночасової діяльності студентів в університетах Польщі дозволив виявити досить високий рівень організованості та широкий спектр напрямів цієї діяльності, серед яких: культурно-освітня, артистична (виконавська), художня, технічна, авторська, комунікативна, презентаційна тощо.

Під час обстеження університетських центрів культури у Любліні та Варшаві нашу увагу привернув високий рівень виконавської культури студентських хороших колективів, у репертуарі яких співіснує класична та народна музика. Аналіз сайтів польських університетів засвідчив, що кожен університет має свій хор, у якому співають студенти різних факультетів, хоча більшість виконавців не має спеціальної музичної освіти. У деяких університетах існують оркестри, в яких задіяні студенти факультетів мистецтв та професійні музиканти. Наприклад, в Університеті Марії Кюрі-Склодовської в Любліні (UMCS) функціонує оркестр Святого Миколая (Orkiestra św. Mikołaja), а в Лодзькому університеті – ансамбль музики слов'янських народів «Bałatajki» (Akademicki Zespół Muzyki Narodów Słowiańskich «Bałatajki») [1, 330].

На жаль, в українських університетах ми не можемо спостерігати настільки високий рівень музичної та виконавської культури. У більшості вітчизняних навчальних закладів не існує хорів та оркестрів, за винятком спеціалізованих мистецьких навчальних закладів, а перевага віддається малим формам вокальних колективів (ансамблі) та естрадним колективам.

Необхідно зазначити, що в польських університетах до навчальних програм з фізичного виховання на всіх факультетах включено танець. Це здебільшого аргументує досить велику популярність хореографічного жанру мистецтва серед студентів польських університетів. У багатьох університетах існує по декілька танцювальних колективів: бального, народного, сучасного, класичного танцю. Велика увага приділяється розвитку народного танцю, що говорить про намагання зберегти та примножувати національні традиції польського народного мистецтва. В українських університетах, навпаки, більшої популярності набувають колективи бального, естрадного та сучасного танцю.

У польських університетах на рівні з традиційними мистецькими колективами (хори, оркестри, колективи народного танцю) працюють альтернативні студентські творчі колективи (студентські театри танцю, руху та пантоміми, альтернативні мистецькі клуби, колективи вогняного шоу, театри одного вірша тощо), створення яких здебільшого ініціюється самими студентами.

Висновки. Порівняльний аналіз вільночасової мистецької діяльності студентів університетів Польщі та України дозволив дійти висновків, що участь у мистецьких колективах з одного боку є джерелом набуття мистецьких знань та навичок виконавської майстерності, з другого боку – вона є чинником підвищення культурного рівня особистості, розвитку її духовних якостей та ціннісних орієнтацій.

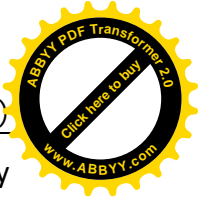
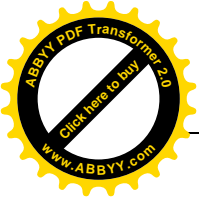
Важливим фактором у процесі організації вільночасової мистецької діяльності університетської молоді в Польщі стає студентське самоврядування. Це свідчить про високий рівень самоорганізованості та прагнення польських студентів до самоосвіти та саморозвитку. В українських університетах навпаки, ініціатива проведення заходів, створення мистецьких колективів та керівництво ними здійснюється здебільшого адміністрацією вишів. Незважаючи на це, виконавський та загальнокультурний рівень польських студентів значно вищий ніж українських, що спричинено, на наш погляд, неперервністю вікових культурних традицій.

Наголосимо, що в польських університетах збереження національних традицій приділяють велику увагу, про що свідчить існуванням чисельних колективів народного танцю, хорів та оркестрів. Натомість у більшості українських університетів увага акцентується на сучасних напрямках мистецтва (бальні та сучасні танці, естрадна пісня, КВН тощо), аби спонукати до участі більшу кількість студентів. Але ж, у польських університетах, поряд з колективами народної спрямованості, спостерігається існування різноманітних альтернативних мистецьких колективів (театри руху, альтернативні театри, театри одного слова тощо) ініційованих самими студентами, чого не можна сказати про українські університети.

На нашу думку, проблема організації діяльності мистецьких колективів та поширення її виховного впливу на формування особистості заслуговують на детальне дослідження, тому вивчення та впровадження позитивного зарубіжного досвіду у практику роботи мистецьких колективів у вітчизняних університетах стане темою наших подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко О. О. Діяльність університетських осередків культури у сучасній Польщі // Проблеми освіти у Польщі та в Україні в контексті процесів глобалізації та євро інтеграції. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. / О. О. Бондаренко. – К. – Житомир, 2009. – С. 328–336.
2. Іліницька Н. С. Організаційно-педагогічні умови музичної самоосвіти та самовиховання старшокласників: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00. 02 – «Теорія та методика музичного навчання» / Н. С. Іліницька. – К., 2007. – 21 с.
3. Концепція національного виховання студентської молоді [Електронний ресурс]. – офіційний сайт «НАУ. Законодавство України». – Режим доступу : http://zakon.nau.ua/doc/?code=vr2_4290-09

4. Мушинські А. Організаційно-педагогічні умови професійного навчання у центрах неперервної освіти Польщі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / А. Мушинські. – Тернопіль, 2004. – 20 с.

5. Пішун С. Г. Формування культури дозвілля студентів ВНЗ в умовах роботи студентського клубу: дис. на здобуття кандидата пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / С. Г. Пішун. – К., 2005. – 254 с.

6. Цюлюпа С. Д. Педагогічні умови формування культури вільного часу студентів: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.06 «Теорія, методика і організація культурно-просвітницької діяльності» / С. Д. Цюлюпа. – К, 2004. – 209 с.

7. Bombol M. Czas wolny jako kategoria diagnostyczna procesów rozwoju społeczno-gospodarczego / Małgorzata Bombol. – Warszawa : Szkoła Główna Handlowa – Oficyna Wydawnicza, 2008. – 206 s.

РЕЗЮМЕ

О. А. Бондаренко. Досуговая деятельность университетской молодежи в Польше и Украине: компаративистский анализ.

В статье очерчен тезаурус исследования деятельности студентов в свободное от учёбы время, определено понятие «досуговая художественная деятельность студентов», проведён сравнительный анализ досуговой деятельности студентов в художественных коллективах, которые входят в структуру университетских центров культуры в Польше и Украине.

Ключевые слова: свободное время, досуговая художественная деятельность студентов в сфере, самообразование, университетские центры культуры.

SUMMARY

O. Bondarenko. Extracurricular activities of Polish and Ukrainian university students: comparative analysis.

The author outlines the thesaurus of study of students' extracurricular activities connected with their participation in creative teams; reveals the problem of student youth's self-education and self-developments offers the comparative analysis of the organization of students' leisure activities at Poland and Ukraine universities.

Key words: students' leisure, students' extracurricular artistic activities, self-education, university cultural centres.

УДК 37:786:001.4:78:7.071.5(477)

Н. П. Гуральник-Тимошенко

Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова

УКРАЇНСЬКА ФОРТЕПІАННА ШКОЛА В КАТЕГОРІАЛЬНОМУ ПОЛІ МУЗИЧНОЇ ПЕДАГОГІКИ

У статті досліджено історію становлення категоріального поля музичної педагогіки. Долучаючись до розробки цього терміну педагоги-піаністи виходили з різних принципових науково-методичних позицій. Фортепіанна педагогіка ще не має науково-усталених змістових визначень, спостерігається їх розмаїття, перебіг яких, взаємозаміна без історико-теоретичного обґрунтування та необхідної наукової конкретизації гальмує необхідну формалізацію наукового пошуку, визначення змісту та перспектив розвитку.

Ключові слова: музична педагогіка, фортепіанна школа.